

ác tình tiết tăng nặng, giảm nhẹ trách nhiệm hình sự (TNHS) là một trong những căn cứ quan trọng để Tòa án quy định mức hình phạt cho người phạm tội. Để có thể quy định mức hình phạt phù hợp từng trường hợp và tính chất, mức độ nguy hiểm của hành vi phạm tội thì cần hiểu rõ và phải có khả năng đáp ứng đúng nội dung của các tình tiết đó.

1. Cần hiểu đúng, đầy đủ nội dung của các tình tiết tăng nặng hoặc giảm nhẹ trách nhiệm hình sự quy định tại Điều 51 và Điều 52 Bộ luật Hình sự

Yêu cầu này từng được nêu trong những văn bản hướng dẫn hành chính của Bộ Công an đã hiểu không đúng nội dung của các tình tiết tăng nặng, tình tiết giảm nhẹ TNHS, nên khi bào chữa cho người phạm tội không được Hội đồng xét xử chấp nhận hoặc khi quy định hình phạt không từng xét và tính chất, mức độ nguy hiểm mà người phạm tội thực hiện, không có tác động để tranh phòng, chống tội phạm.

Mỗi tình tiết tăng nặng hoặc tình tiết giảm nhẹ quy định tại Điều 51 và Điều 52 BLHS năm 2015 có tính chất, mức độ tăng nặng, giảm nhẹ khác nhau. Ngay đi và với cùng một tình tiết cũng có tính chất, mức độ tăng nặng, giảm nhẹ khác nhau.

Hiểu đúng là xác định đúng nội dung mà nhà làm luật quy định tình tiết tăng nặng hoặc tình

tình tiết giảm nhẹ đó như thế nào. Ví dụ: Tình tiết giảm nhẹ “phạm tội lần đầu và thực hiện hành vi ít nghiêm trọng” thì phạm tội nào là phạm tội lần đầu và thế nào là thực hiện hành vi ít nghiêm trọng.

Hiệu tính chất, mức độ tăng nặng, giảm nhẹ khác nhau là phạm tội xác định trong một tình tiết đó thì trọng hình phạt nào nghiêm trọng hơn trọng hình phạt nào. Ví dụ: “Người phạm tội tội nguy hiểm cho xã hội” thì phạm tội xác định tội tội nguy hiểm cho xã hội so với tội nghiêm trọng thì tội hại mà người phạm tội gây ra, để xem mức độ giảm nhẹ như thế nào hay ít.

Hiệu đó là xác định để sự áp dụng các tình tiết để quy định phạm tội đi kèm của Điều 51, 52 BLHS năm 2015 mà nhà làm luật đã quy định bao nhiêu tình tiết? Ví dụ: Điều 51 nhà làm luật quy định một tình tiết giảm nhẹ nhưng đi kèm khoản 1 Điều 51 nhà làm luật quy định hai tình tiết giảm nhẹ chứ không phạm tội hoặc đi kèm khoản 1 Điều 52 nhà làm luật quy định một tình tiết tăng nặng nhưng đi kèm khoản 1 Điều 52 nhà làm luật quy định đến 5 tình tiết tăng nặng chứ không phạm tội có một tình tiết...

2. Cần phân biệt các tình tiết tăng nặng, giảm nhẹ trách nhiệm hình sự với các tình tiết là do hiệu quả phạm tội

Các tình tiết là do hiệu quả phạm tội là những tình tiết mà nếu không có nó thì hành vi không cấu thành tội phạm hoặc nếu có, thì nó cấu thành tội phạm khác nghiêm trọng hơn (nếu là tình tiết tăng nặng) hoặc ít nghiêm trọng hơn (nếu là tình tiết giảm nhẹ). Tuy nhiên, ở đây chúng ta chỉ nói tới các tình tiết tăng nặng hoặc giảm nhẹ, còn tình tiết là do hiệu quả phạm tội có thể không phạm tội là tình tiết tăng nặng hoặc tình tiết giảm nhẹ trách nhiệm hình sự. Ví dụ: Lén lút là do hiệu quả phạm tội phạm tội trốn thuế, nhưng nó không phạm tội là tình tiết tăng nặng hoặc giảm nhẹ trách nhiệm hình sự để quy định tại Điều 51 hoặc Điều 52 BLHS năm 2015.

Yêu cầu của việc phân biệt trong trọng hình phạt này không phải là phân biệt hai tình tiết với nhau, tình tiết nào là do hiệu quả phạm tội, còn tình tiết nào là tình tiết tăng nặng hoặc giảm nhẹ, mà sự phân biệt ở đây là khi một tình tiết nào đó để quy định tại Điều 51 hoặc Điều 52 BLHS năm 2015, mà tình tiết đó đã là do hiệu quả phạm tội rồi thì khi quy định hình phạt không để quy định coi tình tiết đó là tình tiết tăng nặng hoặc giảm nhẹ nữa. Ví dụ tình tiết “giết người do vượt quá giới hạn phòng vệ chính đáng hoặc do vượt quá mức cần thiết khi bắt giữ người phạm tội” là do hiệu quả phạm tội để quy định tại Điều 126 BLHS, nên khi quy định hình phạt đối với người phạm tội này, Tòa án không để coi tình tiết “phạm tội do vượt quá giới hạn phòng vệ chính đáng hoặc do vượt quá mức cần thiết khi bắt giữ người phạm tội” là tình tiết giảm nhẹ nữa. Ý nghĩa của việc

phân biệt là ở chỗ đó.

3. Cần phân biệt các tình tiết tăng nặng, giảm nhẹ trách nhiệm hình sự với các tình tiết là dấu hiệu cấu thành hình phạt

Các tình tiết là yếu tố cấu thành khung hình phạt là những tình tiết mà nhà làm luật đã đưa ra để có thì Tòa án phải áp dụng khung hình phạt mà điểu luật quy định có tình tiết đó đi kèm với người phạm tội. Ví dụ: Một người lái xe đạp chèn va, quy định hình phạt là phạt tù hoặc phạt cảnh cáo. Tình tiết “lái xe đạp chèn va, quy định hình phạt” trong trường hợp phạm tội cấu thành tội này đã là dấu hiệu cấu thành khung hình phạt, nên khi quy định hình phạt, Tòa án không được áp dụng tình tiết này là tình tiết tăng nặng để đi kèm với báo cáo.

Các tình tiết là dấu hiệu cấu thành khung hình phạt thực chất là dấu hiệu cấu thành tội phạm, nhưng nó là dấu hiệu cấu thành khác loại (cấu thành tăng nặng hoặc cấu thành giảm nhẹ). Với cấu thành tội phạm, khoa học luật hình sự chia ra làm ba loại: Cấu thành cấu thành, cấu thành tăng nặng và cấu thành giảm nhẹ.

Cấu thành cấu thành là cấu thành không có các tình tiết tăng nặng, giảm nhẹ TNHS. Ví dụ: Khoản 1 Điều 173 BLHS năm 2015 (Tội trộm cắp tài sản). Loại cấu thành này, với cấu thành đã bao hàm đầy đủ những yếu tố cấu thành Tội trộm cắp tài sản (chủ thể, khách thể, mặt khách quan và mặt chủ quan), tức là một người có đủ năng lực TNHS, có hành vi lén lút chiếm đoạt tài sản của người khác có giá trị từ 2 triệu đồng đến 50 triệu đồng hoặc 2 triệu đồng nhưng gây hậu quả nghiêm trọng, hoặc đã bị xử phạt hành chính về hành vi chiếm đoạt, hoặc đã bị kết án về tội chiếm đoạt tài sản, chủ thể được xóa án tích mà còn phạm.

Cấu thành tăng nặng là cấu thành mà có một hoặc một số tình tiết khác ngoài những tình tiết đã được quy định trong cấu thành cấu thành và những tình tiết này làm cho tính chất và mức độ nguy hiểm của hành vi phạm tội nguy hiểm hơn so với trường hợp không có tình tiết này, cấu thành tăng nặng bao giờ cũng có khung hình phạt nặng hơn so với cấu thành cấu thành. Ví dụ, khoản 1 Điều 173 BLHS (Tội trộm cắp tài sản) là cấu thành cấu thành có khung hình phạt tối thiểu không giam giữ đến 03 năm hoặc bị phạt tù từ 06 tháng đến 03 năm và là tội phạm ít nghiêm trọng. Nhưng nếu người phạm tội có hành vi hành hung để tẩu thoát thì thuộc trường hợp quy định tại khoản 2 Điều 173 BLHS là cấu thành tăng nặng, có khung hình phạt tù từ 02 năm đến 07 năm và là tội nghiêm trọng.

Cố u thành giảm nhẹ là cố u thành nếu có một hoặc một số tình tiết khác ngoài những tình tiết đã được quy định trong cố u thành cố bấn và những tình tiết này làm cho tính chất và mức độ nguy hiểm của hành vi phạm tội ít nguy hiểm hơn so với trường hợp không có tình tiết này, cố u thành giảm nhẹ bao giờ cũng có khung hình phạt như hơn so với cố u thành cố bấn. Ví dụ, khoản 1 Điều 119 (Tội chống phá công sự giam giữ) là cố u thành cố bấn có khung hình phạt tù từ 10 năm đến 20 năm hoặc tù chung thân. Những người ngụy trang phạm tội trong trường hợp ít nghiêm trọng thì thuộc trường hợp quy định tại khoản 2 Điều 119 là cố u thành giảm nhẹ, có khung hình phạt từ 03 năm đến 10 năm tù.

Tuy nhiên, không phải điều luật nào cũng bao gồm cả cố u thành tăng nặng hoặc cố u thành giảm nhẹ, mà tùy thuộc vào mặt tội phạm và chính sách hình sự của nhà nước trong việc xử lý tội phạm tội phạm. Đa số các tội quy định trong BLHS có cố u thành tăng nặng, chỉ có một số tội có cố u thành giảm nhẹ (chẳng hạn là các tội xâm phạm an ninh quốc gia).

Các tình tiết tăng nặng hoặc giảm nhẹ đã là dấu hiệu để hình thành khung hình phạt thì không được coi là tình tiết tăng nặng hoặc giảm nhẹ khi quy định hình phạt nữa.

4. Chế định phép tăng, giảm mức hình phạt trong một khung hình phạt

Điều luật quy định khung hình phạt có một tội thiêu và tội đa tùy theo tính chất, mức độ nguy hiểm của tội phạm. Khi đã xác định báo cáo phạm tội ở khung hình phạt nào, dù có nhiều tình tiết tăng nặng thì họ cũng không báo cáo phạm tội quá mức cao nhất của khung hình phạt đó. Ví dụ: Báo cáo phạm tội số nạn xuất hàng giả thuộc trường hợp quy định tại khoản 2 Điều 192 BLHS có khung hình phạt từ 05 năm đến 10 năm. Tòa án không được báo cáo trên 10 năm tù, dù họ có nhiều tình tiết tăng nặng ở Điều 52. Trường hợp báo cáo phạm tội 05 năm tù, Tòa án phải nêu được lý do và phải tuân theo những quy định tại Điều 54 có nội dung như sau:

- Tòa án có thể quy định một hình phạt dưới mức thấp nhất của khung hình phạt được áp dụng những phạm tội trong khung hình phạt liên kết như hơn của điều luật khi người phạm tội có ít nhất hai tình tiết giảm nhẹ quy định tại khoản 1 Điều 51 của Bộ luật này.

- Tòa án có thể quy định một hình phạt dưới mức thấp nhất của khung hình phạt được áp

dụng nhưng không bắt buộc phải trong khung hình phạt liên kết như hạn chế địa điểm cư trú và nghĩa vụ công dân là nghĩa vụ giúp sức trong vụ án để phòng ngừa có vai trò không đáng kể. Đây là quy định mới mà BLHS năm 1999 chưa quy định. Như trình bày ở đây Điều 47 BLHS năm 1999 quy định: “Khi có ít nhất hai tình tiết giảm nhẹ quy định tại khoản 1 Điều 46 của Bộ luật này, Tòa án có thể quy định hình phạt dãn ra mức thấp nhất của khung hình phạt mà địa điểm cư trú đã quy định như sau trong khung hình phạt liên kết như hạn chế địa điểm cư trú và địa điểm cư trú nghĩa vụ công dân là nghĩa vụ giúp sức trong vụ án để phòng ngừa có vai trò không đáng kể. Quy định này đã tháo gỡ vướng mắc về việc áp dụng nhưng nhiều trường hợp Tòa án phải “xé rào” do quy định ngược lại Điều 47 BLHS năm 1999.

- Trong trường hợp có đủ các điều kiện quy định tại khoản 1 hoặc khoản 2 Điều 54 BLHS năm 2015 nhưng địa điểm cư trú có một khung hình phạt hoặc khung hình phạt đó là khung hình phạt như nhau, thì Tòa án có thể quy định hình phạt dãn ra mức thấp nhất của khung hình phạt hoặc chuyển sang một hình phạt khác thuộc loại như hạn chế địa điểm cư trú. Ví dụ: Nguyễn Văn D phạm tội trộm cắp tài sản quy định tại khoản 1 Điều 173 BLHS có khung hình phạt cải tạo không giam giữ đến 03 năm hoặc phạt tù từ 06 đến 03 năm, nhưng D có 2 tình tiết giảm nhẹ quy định tại khoản 1 Điều 51, không có tình tiết tăng nặng thì Tòa án có thể áp dụng hình phạt dãn ra 06 tháng (theo Điều 36 BLHS thì hình phạt cải tạo không giam giữ được áp dụng từ 06 tháng đến 03 năm) hoặc chuyển sang hình phạt tiền là hình phạt như hạn chế địa điểm cư trú không giam giữ. Lý do của việc giảm nhẹ phải được ghi rõ trong bản án./.

Trích Kiemsat.vn